

ساختمانهای نامبرده تمام بوسیله قرار داد های مقاطعه یا پیمانکاری انجام یافته نهایت گاه تمامی بنا و گاه جزء جزء کارها بمقاطععه داده شده است. در هر صورت این قبیل ساختمانهای دولتی وسایر کارهای مربوط بفریاد عامه از ابتدای عقد قرارداد مقاطعه تا پایان کار باید تحت نظارت و مراقبت مهندسان و متخصصان و اشخاص ذیفن انجام گیرد و چنانکه بعد در جای خود ملاحظه خواهیم کرد ضمن اجرای قرارداد بتدریج که کار پیش میرود باید تحویل داده شود و از طرف اداره کسانی مأمور تحویل گرفتن کارها میشوند که دارای صلاحیت علمی و فنی باشند. این امر موجب شده که از ابتدای شروع بکارهای عام المنفعه در ایران توجه پیدا شده است باینکه بدون داشتن عده کافی مهندس و متخصص هیچ کاری ممکن نیست (۱) ابتدا اعزام محصلین بخارج از نظام شروع شده بعد قانون

۱- اعلیحضرت فقید رضاشاه پهلوی از ابتدای سلطنت خود باین موضوع توجه داشتند چنانکه فرمان آن پادشاه وزارت جنگ از فارغ التحصیلهای دانشکده افسری برای تکمیل تحصیلات و تخصص در رشته های فنی نظامی هر سال عده ای بفرانسه اعزام داشته و آنها در مدارس عالی نظام فرانسه تحصیلات خود را بپایان رسانیده اند. بعضی از این مدارس عبارتند از: مدرسه عالی جنگ *École supérieure de guerre* بسال ۱۸۷۸ در پاریس تأسیس یافته و اصولاً برای تربیت افسران ستاد میباشد. داوطلبان باید دارای درجه سروانی یا ستوان یکمی و سن آنها از ۲۸ تا ۳۸ سال بوده و بنا بر مسابقه (کنکور) انتخاب شوند. شرط دیگر اینکه داوطلبان ورود بمدرسه باید لا اقل سه سال خدمت در صف انجام داده باشند؛ دوره تحصیلات و کارآموزی آن چهار سال است. از ضمایم این مدرسه مرکز تحصیلات عالی نظامی در پاریس *Centre de hautes études militaires* و مرکز تحصیلات تاکتیک توپخانه در متز *Centre d'études tactiques d'artillerie à Metz* میباشد.

دارالفنون *École Polytechnique* - از تأسیسات دوره کنوانسیون و منظور آن عبارتست از:

۱- تربیت مهندسان.

۲- تهیه دانشجویان برای ورود در مدارس مهندسی دولتی.

۳- تربیت و تهیه افسران توپخانه و ژنی (منظور از ژنی دستجات و هنگهای مخصوص انجام عملیات مربوط باستحکامات یا حمله و دفاع میباشد) دارندگان گواهینامه دوره دوم متوسطه از ۱۷ تا ۲۰ سالگی میتوانند در مسابقه ورودی شرکت جویند. دوره تحصیلات پلی تکنیک دو سال و پس از پایان دوره مدرسه بهترین دانشجویان بنا بر رتبه و مدارج خود بین مدارس ذیل تقسیم و اعزام میشوند:

مدارس علمی مربوط بکارخانه های دولتی باروت و شوره - مدارس

بقیه در صفحه بعد

دریاداری - اعزام محصل بخارجة تصویب شده و بموجب آن تا شش سال سالی صد نفر از طرف وزارت فرهنگ (معارف) برای رشته های گوناگون با مسابقه انتخاب و اعزام گردیده اند و اعزام اولین دسته در سال ۱۳۰۷ بوده است. علاوه بر این وزارت فواید عامه (در آن زمان بجای وزارت راه بوده است) از بودجه مخصوص بخود محصلینی برای کارهای مخصوص بخود اعزام داشته است. در آن زمان اکثر محصلین اعزامی در فرانسه مشغول تحصیل شدند. کسانی که برای مهندسی تعیین شده بودند در مدارس بزرگ فرانسه تحصیلات خود را پایان رساندند. مهمترین مدارس بزرگ فرانسه (۱) در رشته های گوناگون مهندسی عبارتند از:

بقیه در صفحه قبل

مدرسه معدن - مدرسه پل و راه Ecole nationale des ponts et chausseés
مدرسه پست و تلگراف - مدرسه میاه و جنگلها و غیره؛ باقی ماندگان بقسمت توپخانه و ژنی با درجه ستوان دومی تخصیص داده میشوند.

مدرسه مخصوص نظام Ecole spéciale militaire در سن سیر Saint-Cyr
که در ۱۸۰۲ تأسیس یافته و مخصوص تربیت افسران برای صنفهای مختلفه است و او طلبان بین ۱۸ تا ۲۲ سال از طریق مسابقه انتخاب میشوند. دانشجویان باید در هر سال مدت ۲ ماه هنگام مانورها خدمت صفی انجام دهند.

مدرسه نظام مخصوص توپخانه و ژنی Ecole militaire de l'artillerie et du génie
در فنتن بلو Fontainebleau در سال ۱۹۱۵ سازمان خود را تجدید کرده و او طلبان ورود باین مدرسه چنین انتخاب میشوند:

۱- از بین افسران جزء که دارای سوابقی هستند و آنها را بدرجه ستوان دومی می رسانند
۲- افسران فارغ التحصیل از پلی تکنیک و بعضی مدارس دیگر که بدرجه افسران تخصصی نائل میگرددند.

مدرسه سوار نظام سمور Ecole d'application de la Cavalerie à Saumur
که افسران سوار را میپذیرد و بعضی دیگر از قبیل صنف کمک بیطار و دانشجویان رشته تلگراف و غیره - دوره آن یازده ماه است.

مدرسه پیاده نظام سن مکسان Ecole militaire de l'infanterie à Saint-Maixent
در ۱۸۸۴ تأسیس یافته و با مسابقه افسران جزء پیاده نظام را میپذیرد و آنها بمدت یکسال تحصیل با درجه ستوان دومی خارج میشوند:

۱- مدارس عالی بطور کلی در فرانسه معروف به **Grandes Ecoles** و بیشتر آنها یادگار زمان انقلاب فرانسه میباشد توضیح آنکه در ۱۷۹۲ کنوانسیون Convention بجای مجلس مقننه قرار گرفت و کمیته نجات ملی را تشکیل داد و از جمله کارهای کنوانسیون
بقیه در صفحه بعد

مدرسه پل و شوارع Ecole nationale des Ponts et Chaussées (۱)

مدرسه عالی معدن (۲) Ecole supérieure des Mines

دارالفنون Ecole Polytechnique که بیشتر مخصوص نظامیان است.

مدرسه عالی برق Ecole supérieure d'Electricité (۳)

مدرسه عالی هنرهای زیبا Ecole nationale supérieure des beaux arts

مدرسه معدن سن تین Ecole des Mines de Saint-Etienne

مدرسه عالی الکتریسته گر نوبل Ecole supérieure d'Electricité de Grenoble

مدرسه مرکزی صنایع و کارخانه ها Ecole Centrale des arts et manu

factures در پاریس (۴)

بقیه ارضه قبل

تأسیس مدارس بزرگ و مؤسسات فرهنگ بود ازینقرار :

دارالفنون Ecole Polytechnique - دانشسرا Ecole Normale

اداره طول جغرافیائی Bureau de longitude (تین فاصله نصف النهار يك نقطه

از نصف النهار مبدأ)

مدرسه پیشه و هنر Arts et Métiers

مدارس ابتدائی مرکزی و مخصوص Ecoles primaires, Centrales et spéciales

موزه تاریخ طبیعی Muséum de l'histoire naturelle

مدرسه عالی موسیقی Conservatoire de musique

سیستم متریک Systeme métrique

مؤسسه علمی و فرهنگی فرانسه Institut de France

۱- این مدرسه در سال ۱۷۴۷ در پاریس تأسیس شد و داوطلبان ورود با از فارغ التحصیلان

پلی تکنیک بوده و با باید با کنکور پذیرفته شوند سن آنها باید بین ۱۷ و ۲۵ سال باشد .
دوره این مدرسه سه سال است .

۲- بسال ۱۷۴۷ در پاریس تأسیس یافته دانشجویان آن با از پلی تکنیک می آیند که بعد
در هیئت مهندسان دولتی برای معادن عضویت می یابند و با داوطلبان آزاد از ۱۷ تا ۳۶ سال
هستند که با امتحان پذیرفته میشوند و پس از سه سال تحصیلات در کارهای بهره برداری
معادن و صنایع فلز سازی وارد میشوند .

۳- این مدرسه در پاریس است و دانشجویان با دانشنامه مهندسی برق از آن بیرون
می آیند بطور اختصار آنرا supélec نامند فارغ التحصیلان مدارس پلی تکنیک - سانترال
معدن - سن تین - پیشه و هنر و لیسانسیه های علوم فیزیکی بدون کنکور در آن وارد میشوند

۴- در سال ۱۸۲۹ در پاریس تأسیس یافته مهندسان غیر نظامی تربیت میکنند داوطلبان
باید ۱۷ سال تمام داشته و با مسابقه وارد شوند . دوره مدرسه سه سال است .

و مدرسه غیر دولتی امور عام المنفعه Ecole libre des Travaux Publics

دانشسرای عالی (۱) که هر چند برای تهیه و تربیت مهندسان نیست لیکن از نظر اهمیت آن در عداد مدارس معظم و مهم شایسته است نام آن برده شود (۲)

مهندسان فارغ التحصیل از این مراکزهای علمی و فنی پس از مراجعت در ادارات دولتی مربوط مشغول کار شده و غالباً تعلیم و تدریس فنون مهندسی را نیز در دانشکده فنی که در سال ۱۳۱۲ تأسیس شده بود عهده دار گردیدند بطوریکه در وزارت راه، بنگاه راه آهن، وزارت صنایع و معادن، ادارات ساختمان در بانک ملی و بعضی از وزارتخانه‌ها و نیز در بنگاه مستقل لوله کشی و بنگاه مستقل آبیاری و سازمان برنامه کارهای گوناگون فنی در دست مهندسان تحصیل کرده در مدارس بزرگ مهندسی خارج یا داخل کشور میباشند و عده‌ای از آنها هم اکنون شاغل عالیترین مقامات در مراکزهای کار و فعالیت خود میباشند.

در فرانسه - کارمندان فنی مخصوص برای مراقبت و نظارت در کارهایی که بطریق پیمان یا امتیاز انجام میگیرد عبارت از هیئت مهندسان راه و هیئت مهندسان معدن میباشند **هیئت مهندسان راه** که سازمان آن در سالهای ۱۷۹۰ و ۱۷۹۱ تجدید شده شامل بازرسان کل، سرمهندسان و مهندسان عادی است که اکثر آنها از مدرسه مخصوص پل و راه **Ecole des Ponts et Chaussées** بیرون میآیند. عمل این هیئت ساختمان و نگاهداری راههای اصلی و فرعی کشور میباشند همچنین نظارت در ساختمان و نگاهداری راه آهنهایی که بامتیاز داده میشود. دیگر اداره کارهای مربوط به تباطات آبی (راههای آبی قابل کشتیرانی و بندرهای تجاری) و تأمین انتظامات کارخانجات و استفاده از آب رودخانه‌ها بوجه انشعاب یا آبیگری میباشند.

۱- **دانشسرای عالی Ecole Normale Supérieure** از تأسیسات دوره کنوانسیون و برای تربیت معلم در تمام رشته‌ها در تعلیمات متوسطه و عالی است. داوطلبان باید لیسانسیه ادبیات یا علوم و سن آنها از ۱۸ تا ۲۴ سال باشد؛ با مسابقه انتخاب میشوند و پس از سه سال تحصیل امتحان اگر گاسیون لیسنه‌ها (دیرستانها) را میگذرانند.

۲- مدارس بزرگ فرانسه چنانکه از برخی از آنها در اینجا نام برده شد از حیث اهمیت حداقل همپایه دانشکده‌ها هستند و در بسیاری موارد چون شرط ورود در آنها پیمودن دوره‌های عالی در مدارس دیگر با مسابقه یا بدون آنست ارزش تحصیلات در مدارس مزبور فوق لیسانس میباشند.

هیئت مهندسان معدن که سازمان آن را قانون ۱۸۱۰ داده است مشتمل بر بازرسهای
 کل، سرمهندسان و مهندسان عادی است که بیشتر آنها از مدرسه معدن پاریس -
Ecole supérieure des Mines de Paris بیرون میآیند. اینها مأموران دولتی هستند
 که وظایف آنها عبارت از اجرای قوانین مربوط بمعادن، نظارت خطوط راه آهن در حال
 بهره‌برداری و نیز تدریس در مدارس معدن پاریس، سن تین **St-Etienne** آله **Alès** و دونه
Douai میباشد.

مهندسان معدن و مهندسان راه فقط از نظر فنی کارها را اداره و مراقبت میکنند
 و آنها اختیار گرفتن تصمیم ندارند مگر آنکه قانون صریحاً اجازه دهد. برای انجام
 وظایفی که بر عهده این مأموران است عده‌ای مهندس بطور موقت زیر دست آنها کار میکنند
 همچنین کارمندان فنی برای امور اجرایی از قبیل مباشران پلها و راهها مأموران مخصوص
 سادر **Officiers et Maîtres des ports** نگهبانان شیلات **Gardes pêche** و غیره در
 اختیار آنها میباشد.

فصل دوم

پیمانکاری

در صورت ظاهر پیمان کارهای عمومی شباهت دارد بقراردادی که بین یک نفر با شخص دیگر برای انجام کاری منعقد میگردد .

توضیح آنکه در پیمان کارهای عمومی تمام عوامل تشکیل دهنده يك قرارداد وجود دارد و در نتیجه نزدیک شدن و توافق اراده پیمانکار و اداره وضعی ایجاد میشود که حاوی منافع و تعهداتی برای پیمانکار بوده و تغییر این موضوع جز با رضایت و موافقت طرفین ممکن نمیشود. با وجود این مراتب نظر سطحی گفته شده در بالا را نمیتوان مناط اعتبار قرارداد زیرا پیمان کارهای عمومی جزء معاملاتی که تابع مقررات حقوق خصوصی میباشد بشمار نیامده و از جمله قراردادهای مربوط بحقوق عمومی میباشد .

پیمان کارهای عمومی بموجب قواعدی منعقد میگردد که مجال بحث و گفتگوی زیادی برای طرف قرارداد یعنی پیمانکار باقی نمیگذارد باین معنی که شرایط اجرای قرارداد را اداره قبلاً در مدار کی تعیین نموده و جر و بحث در آن را مورد توجه و قبول قرار نمیدهد همینقدر راجع بتعیین قیمتی که باید پیمانکار پرداخته شود آنهم بطریقی خاص ممکن است گفتگو بعمل آید .

ما ابتدا در خصوص مدارك پیمان سپس راجع بطریقه تعیین پیمانکار در ذیل توضیحاتی بیان خواهیم کرد (۱) .

۱ - قواعد راجع بیمانکاری مربوط بدولت فرانسه توسط تصویب نامه ۶ آوریل ۱۹۴۲ تجدید نظر و تعیین گردیده و فرمان نوامبر ۱۹۴۵ در قواعد مربوط به بیمانکاری شهرداریها سندیکاهای محلی و بتگاههای خیریه و تعاونی محلی تجدید نظر و تکمیل بعمل آورده است .

مدارک که بموجب آن شرایط عقد پیمان و اجرای کار توسط پیمانکار تعیین میگردد.

این مدارک را بطور کلی دفترچه مشخصات *Cahier des Charges* نامند برای پیمانکارهای دولت سه نوع دفترچه مشخصات وجود دارد :

۱- دفترچه قیود و شرایط عمومی *Cahier des Clauses et Conditions Générales*

و آن مجموعه ایست از شرایط عمومی و کلی قراردادهایی که در یک وزارتخانه یا سرویس معینی منعقد مینمایند. مهمترین دفترچه مشخصات از این نوع دفترچه قیود و شرایط عمومی وزارت راه است که در جاهای دیگر نیز از آن اقتباس کرده اند (۱).

اگر بخواهیم عبارت دیگر مطلب را ادا کنیم دفتر قیود و شرایط عمومی عبارت از مجموعه ایست از شرایط که بدون پذیرفتن آنها اداره اقدام بمعامله و عقد پیمان نمینماید و هیچگونه مجال بحث و مذاکره در اطراف این شرایط لامحاله در مورد کاری معلوم و معین برای طرف قرارداد باقی نمیماند (۲).

۲- دفترچه مشخصات مشترک : *Cahier des Charges Communes*

شرایط و ترتیباتی که مربوط بکارهای از یک نوع باشد و بخواهند بطریق پیمانکاری عمل شود در دفترچه مشخصات مشترک مندرج است ترتیبات مزبور جنبه فنی دارد و مربوط بیک وزارتخانه یا اداره تخصصی است در کشور فرانسه یک دفترچه مشخصات نمونه از این نوع ممکن است توسط کمیسیون ملی پیمانکارها تهیه گردد. بنا بر تصمیم رئیس دولت و وزیر دارایی و وزیران ذیمنحل دفترچه نمونه مزبور ممکن است در تمام ادارات و بنگاههای عمومی اجباری شود.

۱- در فرانسه تصویبنامه ۶ آوریل ۱۹۴۲ کمیسیون ملی قراردادهای عمومی را مأمور کرده است که دفترچه مشخصات نمونه ای تنظیم نماید و قیود و شرایط کلی را چنان تعیین کند که کلیه قراردادهای عمومی اعم از معامله خرید یا پیمان کار مشمول آن گردد.

۲- بدیهی است هر گاه اداره تشخیص دهد که شرایط دفترچه و شرایط عمومی چنانست که پیمانکاران را فراری داده و آنها را حاضر بمعامله نمیکند میتواند اقدام بتغییر مواد آن بنماید و طبیعی آنست که در چنین مورد خواسته ها و گزارشهای پیمانکاران مورد ملاحظه و توجه واقع شود لیکن در تنظیم و اصلاح مواد نمیتوانند دخالت داشته و شرکت نمایند. قیود مندرج در دفتر مشخصات نباید نامشروع باشد و پیمانکار حق دارد از اجرای چنین قیودی سر باززند و امتناع نماید در اینصورت دولت میتواند درخواست تجدید نظر در قیمتها بعمل آورد.

۴- دفترچه مشخصات ویژه :

این دفترچه عبارت از مجموعه شرایط مخصوص بهر پیمانکاری است. راجع بمواد این دفترچه مانند دفترچه های پیش گفته پیمانکاران نمیتوانند با اداره در مقام بحث و گفتگو بر آیند. بطور کلی دفترهای مشخصات از هر نوع که باشد از نظر حقوقی منحصرأ در اختیار اداره است.

صورت پیمان

۱- از نظر صورت ظاهر مدار کی که بموجب آن قرارداد یا پیمان بوجود میآید بر دو گونه میباشد :

گاهی این مدارك صورت اسنادی را دارد که در دفترخانه های رسمی (محضرها) تنظیم میشود مانند قرارداد خرید، اجاره، صلح و غیره که تابع مقررات مخصوص باین قبیل اعمال حقوقی یا معاملاتی هستند.

گاهی هم مدارك صورت اسناد اداری را دارد که توسط اداره صلاحیت دار تنظیم شده و طرفین قرارداد آنرا امضاء میکنند. امضای مأمور یا عامل اداری مدارك مزبور را مانند اسناد محضری دارای قوت قانونی و رسمیت مینماید.

اصل آنستکه کلیه قرار داد های اولیه بصورت اداری تنظیم شود و سند محضری برای هیچیک از قرارداد های اداری ضرورت ندارد چنانکه در بسیاری از کشورهای خارجه از جمله کشور فرانسه که ترتیبات و مقررات آن راجع بکارهای سودمند همگانی مورد نظر ما میباشد چنین است لیکن در ایران بطور کلی مدارك قرارداد های اداری بصورت سند محضری تنظیم میشود و نماینده اداره مربوط با عنوان نمایندگی از طرف مقام صلاحیت دار آنرا امضاء مینماید. با وجود این پیمان کارهای همگانی از این رویه معمول مستثنی میباشد. در ادارات گوناگون وزارت راه و راه آهن که دائماً با پیمانکاران قرارداد خرید لوازم و تدارکات یا پیمان انجام کار منعقد میکنند دفترچه ها یا برگهای پیمان چاپی تهیه شده و در مورد هر پیمان کافی است که دفترچه یا برگ را پر کرده و طرفین یعنی پیمانکار و نماینده وزارت راه آنرا امضاء نمایند.

۲- مدارك قرارداد کارهای همگانی گاه عبارت از مدرك واحدی است که در آن تاییه قیود مربوط پیمان ملاحظه میشود؛ گاهی قیود پیمان در چند مدرك وجود دارد که از ترکیب آنها تعهدات و حقوق طرفین قرارداد معلوم میگردد چنانکه برای پیمانهای خرید لوازم و تدارکات و نیز قرارداد کارهای همگانی مدارك ذیل ممکن است وجود داشته باشد:

دفترهای مشخصات سه گانه که سابقاً بطور اجمال شرح آن گذشت (دفترچه قیود و شرایط همگانی - دفترچه مشخصات مشترک - دفترچه مشخصات ویژه) .

صورت مجلس مناقصه با امضای برنده مناقصه.

مدرك کتبی حاکی از تصمیم مقام صلاحیت دار برای عقد پیمان

ورقه کتبی حاکی از ابلاغ تصمیم مزبور بر برنده مناقصه .

در پیمان خرید لوازم و تدارکات هنگامی که خرید یکجا باشد و تحویل آن بنا بر دستور و بدفعات صورت گیرد مدارك کتبی دیگری در کار است از قبیل **نامه های سفارشی - دستورها** که از طریق اداری ابلاغ میشود و حاکی از صدور دستور و رسید از طرف پیمانکار میباشد .

هر گاه موضوع پیمان کارهای همگانی باشد اسنادی از قبیل **دستورهای اداری** همچنین مدارك دیگری حاکی از **تعهدات اضافی** در قرارداد نیز ملاحظه میشود . کلیه مدارك گفته شده در بالا جزء مدارك اصلی برای عقد پیمان بشمار میآید .

گاهی مدرك عقد پیمان عبارت از تعهدی است که در ذیل دفتر مشخصات مینمایند و مقام صلاحیت دار آنرا مورد قبول قرار میدهد - گاهی مدرك قرارداد عبارت از برگه یا برگهائی است که قبلاً تهیه و حاضر شده و داوطلب پیمان آنرا امضا میکند و بتصویب مقام صلاحیت دار میرسد . گاهی نیز ممکن است مدرك پیمان نامه های متبادل در مکاتبات بین پیمانکار و اداره باشد چنانکه در عرف تجارت معمول است .

۳- حال راجع بدفترهای مشخصات سه گانه که مهمترین مدارك پیمانهای اداری (برای خرید لوازم و تدارکات یا انجام کارهای همگانی) بشمار میرود و شرح آن سابقاً باجمال گذشت با تفصیل بیشتری بحث مینماییم :

دفترچه قیود و شرایط همگانی (۱) - این دفتر عبارت از مدركی است حاوی

مجموعه قیدها و شرطهایی که بکلیه قراردادهای خرید ملزومات و تدارکات و پیمانهای کار مربوط بوزارتخانه معینی اطلاق میشود. باین بیان دیگر مدارک مزبور قاعده های تفصیلی است که در کلیه قراردادهای مربوط بآن وزارتخانه باید رعایت گردیده و بموقع عمل گذارده شود.

این قواعد عبارتست از :

شکل یا طریق مناقصه - وجه الضمان - قواعد مربوط باجرای پیمانها

از اینقرار: شرایط کار - پیمانکاران جزء یا دست دوم - تغییر بها - تحویل - میزان ارفاق نسبت بمقادیر تحویلی - پذیرفته شدن کار - مصالح و ملزوماتی که بطور قطع یا موقت وازده میشود - تأخیر در انجام کار و خسارت دیر کرد - موارد قوه قاهره - فسخ پیمان - ترتیب انجام بقیه کار - فوت یا ورشکستگی پیمانکار - واریز حساب - تجدید نظر در بها - پرداختهای علی الحساب - حل اختلاف و غیره .

اینک راجع بدفترچه قیود و شرایط همگانی وزارت راه که مناسبترین نمونه راجع

بموضوع مورد بحث ما بنظر میرسد توضیحاتی بیان میکنیم :

نخست راجع بنامگذاری این دفترچه که آنرا « دفترچه شرایط کلی » نامیده اند

ایرادی بنظر میآید از اینقرار :

باتوضیحاتی که در پیش گذشت اصل آنستکه مواد و شرایط این دفتر (یا دفترچه)

عمومیت داشته باشد یعنی شامل کلیه پیمانهای وزارت راه از هر نوع بشود و مسلم

است امری که عمومی شد کلیت نیز دارد اما هر چیز کلی بالضرورة عمومی نمیشد

بعبارت دیگر دفترچه شرایط همگانی وزارت راه حاوی قیودی است مشمول پیمانهای

گوناگون که از نظر نوع کار و موضوع تفاوت کلی با یکدیگر دارند مثلا راهسازی

با ساختن بنا دو نوع کار متفاوت است و هر دو نوع کار یا ساختن پل یا اسفالت کاری

متفاوت و هر یک دارای شرایط فنی جداگانه و مختلف میباشد بنابراین قیدها و شرطهایی

که شامل پیمانهای گوناگون از قبیل راهسازی یا اسفالت کاری یا پل سازی و تونل سازی

و ساختمان بنا و غیره شود جنبه عمومیت دارد و شایسته آنست که چنین شرطها و قیدهایی

را عمومی یا همگانی بنامیم .

دفترچه شرایط همگانی وزارت راه و مندرجات آن - قیدها و شرطهای

عمومی وزارت راه چنانکه در بالا اشاره شد در دفتری بنام « دفتر چه شرایط کلی » در ۲۷ عنوان یا بندهای ۲۷ گانه مندرج است از این قرار (۱).

۱- کلیات - در بند اول راجع بکلیات نوشته شده :

« پیمانکار تصدیق مینماید که دفتر چه مشخصات عمومی و شرایط فنی و فهرست بها همچنین کلیه نقشه‌ها و طرحها و اسناد فنی مربوط بکارهای موضوع پیمان را ملاحظه نموده و از جزئیات آنها اطلاع کامل و کافی تحصیل کرده است . . . . . الخ »
 اولاً چنانکه پس از این در جای خود خواهیم دید بجای دفتر چه مشخصات عمومی آید « دفتر چه مشخصات مشترك » استعمال شود و دفتر چه مشخصات عمومی همان است که بدرجات بالا بند اول آنرا تشکیل میدهد.

ثانیاً ایراد اساسی که بر بند اول وارد است اینکه مطالب این بند اصلاً مربوط بدفتر چه مشخصات عمومی نیست و آنرا باید در برگ پیمان که طرفین قرار داد یعنی پیمانکار و اداره بنمایند گی وزارت راه امضا میکنند ذکر نمود . بهر حال این مطلب را همواره باید بخاطر آورد که دفترهای مشخصات سه گانه جزء ضمیمه‌های پیمان یا قرارداد هستند و در ورقه پیمان که مدرک اصلی قرارداد است اشاره بضمیمه‌ها و اطلاع از مندرجات آنها میشود .

۳- طرفین پیمان و روابط آنها - در این بند ذکر شده است که :

« مقصود از (وزارت) وزارت راه و (اداره) اداره تابعه آن که اجرا و نظارت عملیات را بعهده دارد و (نظارت) مهندسان و نمایندگان اداره در کارگاهها هستند که کارهای موضوع پیمان تحت نظر آنها انجام میشود و منظور از (دفتر چه) دفتر چه شرایط کلی حاضر میباشد . »

چون نامها و کلمات بالامورد استعمال زیاد دارد بدینجهت مختصر آنها کار را آسان

(۱) عنوان این دفتر چه چنین است: « دفتر چه شرایط کلی راجع بطرز انجام کارها. »
 لیکن درج عنوان باینصورت صحیح بنظر نمیآید. بایستی چنین نوشته میشد: « دفتر چه شرایط عمومی راجع به پیمانهای کار در وزارت راه » ملاحظه مندرجات این دفتر چه معلوم میدارد که طرز انجام کارها مربوط بقسمتی از آنهاست و قسمت بیشتر مندرجات دفتر مزبور هیچگونه ارتباطی با طرز انجام کار ندارد .

مینماید و ما بجز آنچه در آنجا راجع بمواد مندرج در (دفترچه شرایط کلی) وزارت راه توضیح خواهیم داد در قسمتهای دیگر در سهای خود نیز رعایت اختصار را مینمائیم نهایت اینکه منظور ما منحصر بوزارت راه یا مهندسان و اداره تابعه آن نبوده بطور کلی اداره یا مأموران تابع هر گونه مقامات همگانی اعم از وزارتخانه یا بنگاه مستقل دولتی یا شهرداری یا مؤسسات همگانی از قبیل بنگاههای نیکوکاری (مانند بنگاه شیروخورشید سرخ و بنگاه حمایت مادران وغیره) میباشد.

نکته دیگر اینکه در نامهگذاری دفترچه مشخصات در مورد دفترچه شرایط همگانی که عمومی و کلی بوده و در متن دفترهای گوناگون مشخصات درجه اول را داراست دفترچه استعمال کرده اند و در مورد دفترچه مشخصات مشترك (چنانکه بعد خواهد آمد) آنرا «دفتر مشخصات و شرایط فنی همگانی» نامیده اند و هیچگونه دلیلی برای این اختلاف بنظر نمیرسد و بهتر آنست که در همه موارد (دفترچه) ذکر شود و اصطلاح گردد.

۴- تعهدات و مسؤولیتهای پیمانکار - در این بند ذکر شده است که پیمانکار

باید کار را طبق قاعدهها و اصول فنی دفتر مشخصات عمومی و شرایط فنی (دفتر مشخصات مشترك) و نقشهها و طرحها و نمونهها و اسنادی که اداره با او میدهد بانجام رساند.

پیمانکار مسؤولیت کامل حسن انجام کلیه کارهای مورد پیمان را دارد و نیز مسؤول دوا و استحکام ابنیه فنی میباشد و چنانچه در نقشه های اجرایی که توسط اداره تهیه و تحویل شده است بعقیده اواز لحاظ کارشناس پیش بینیهایی لازم جهت تأمین استحکام ساختمانها نشده است باید قبل از شروع بکار نظر اداره را کتباً متوجه آن سازد.

نسبت ساختمانهایی که نقشه جزئیات آنها بوسیله اداره تهیه گردیده و متکی بر حسابهای فنی دقیق میباشد مسؤولیت پیمانکار از لحاظ حسن انجام کار از حدود مندرجات بالاتجاوز نخواهد کرد.

هر گاه در ضمن کار و یا در ظرف دوره تضمین نواقص و معایبی در کارها مشاهده شود پیمانکار موظف است عملیاتی را که بنظر اداره معیوب تشخیص گردیده است بهزینه و مسؤولیت خود تخریب و تجدید نماید و چنانچه منتها تا ده روز بعد از اخطار کتبی اداره شروع بتعمیر نماید اداره حق خواهد داشت بهر نحوی که صلاح و مقتضی بداند تعمیرات

لازم را بهزینه و مسؤلیت پیمانکار انجام دهد. (۱)

۴. تهیه مصالح - ماشین آلات و افزار - موضوع مصالح یا ادوات کار اصولاً

مربوط بدفتر شرایط همگانی نیست و هر گاه در این باب مطلبی باشد و بخواهند موضوع تعهد واقع شود جای آن در برگ پیمان است این بند را با تفصیل زیاد در دفتر شرایط همگانی ذکر کرده اند در صورتیکه بنظر ما کاملاً زائد میباشد.

اینک برای نمونه برخی از قسمتهای این بند را ذکر مینماییم :

الف - پیمانکار تعهد میکند کلیه مصالح و ماشین آلات و افزار لازم جهت انجام کارهای

موضوع پیمان را تهیه نموده و بهزینه خود پیمای کار حمل نماید . . . . .

از ملاحظه همین قسمت که بند چهارم از آن شروع میشود زائد بودن این بند معلوم میگردد باین معنی که پیمانکار تا دارای سرمایه کافی و وسائل لازم برای انجام کار نباشد در مناقصه نمیتواند شرکت جوید و کار را بدون میسپارند و یا نباید بسپارند و در هر حال تعهد اصلی او انجام کار است طبق شرایطی که قبلاً تعیین گردیده است ذکر اینکه پیمانکار باید مصالح و غیره تهیه کند و بهزینه خود پیمای کار حمل نماید مانند آنست که قید کنند پیمانکار برای انجام کارهای موضوع پیمان باید عدهای کارگر بمزدوری گیرد. منظور اینست که هر گاه این قبیل مطالب و بدیهیات را بخواهند قید کنند عده قیود و شرایط ممکن است بچند صد فقره برسد.

کمی بعد چنین ملاحظه میشود :

ت - چنانچه در پیمان تصریح شود که پاره‌های مصالح از قبیل سیمان و قیر و مواد

سوزا (۲) و یا بعضی ماشین آلات و افزار را وزارت تهیه و تحویل خواهد نمود و پیمانکار

۱ - ما در اینجا مطالب قابل توجه و قسمتهای عمده مواد مندرج را بعنوان نمونه و

مثال و بطور اختصار ذکر مینماییم و در عین حال الزامی نداریم که عین عبارات « دفترچه

شرایط کلی » را بخصوص در جاهائی که نارسا و یا غیر فصیح است نقل کنیم علاوه بر این در

هر مورد که توضیحاتی لازم شود یا نظر انتقادی پیش آید از گفتن آن خودداری نخواهیم کرد

۲ - معلوم نیست واژه «سوزا» را از کجا یافته و بکار برده اند. درست است که در

بعضی موارد افزودن الف در آخر صیغه مفرد مخاطب فعل امر صفت بدست میدهد مانند گویا

توانا و غیره که تا کید و مبالغه را میرساند لیکن این امری است موقوف بر سماع و در همه جا

ممکن نیست چنانکه از دوختن نمیتوان «دوزا» یا از ریختن «ریزا» یا از شکستن «شکنا»

درست کرد. همینطور است سوختن که «سوزا» را نمیتوان از آن مشتق کرد. اما سوزنده

و سوزان صحیح است و در موردی که محل بحث است باید مواد سوزنده یا مواد سوزان و

مواد سوختنی بکار برد.

مکلف است آنها را بنرخ و شرایطی که در پیمان مقرر گردیده منحصر آ از محل‌های معینه تحصیل نماید.....» زائد و بی‌هوده بودن بند چهارم در قسمت بالا بیشتر محسوس است زیرا اولاً عین عبارت اقرار صریح است بر اینکه موضوع مصالح و ماشین‌آلات در پیمان باید ذکر و قید شود و این چیز است که ما خود مدعی آن بوده و در ابتدای بحث در بند چهارم در بالا ذکر کردیم ثانیاً خود همین مطلب دلیل است بر اینکه ذکر آن در دفتر چه شرایط همگانی بیمورد میباشد.

تنها قسمت قابل توجهی که در بند چهارم ملاحظه میشود قسمت آخر آنست بدینقرار :

«پیمانکار مکلف است کلیه مصالحی را که بکار گاه وارد میکند اعم از آنکه خود تهیه کرده‌ویا از وزارت تحویل گرفته است از لحاظ مقدار و نوع و مرغوبیت جنس قبل از مصرف بتصدیق نظارت برساند؛ برای انجام این منظور صورت مجلس بامضای مهندس ناظر و نماینده مختار پیمانکار خواهد رسید و ضمن آن باید مشخصات مصالح وارد شده و مطابقت آن با مقررات پیمان تصریح و ضمناً اجازه مصرف کردن آنها پیمانکار داده شود و در غیر این صورت پیمانکار حق استعمال و بکار بردن آن مصالح را نخواهد داشت.

ضمناً پیمانکار متعهد میشود که روی تقاضای اداره هر گونه نمونه از مصالح و یا کار انجام شده که لازم شود با اطلاع ناظر تهیه و ارسال دارد و مخارج تجزیه آزمایشگاه و ارسال نمونه‌ها و غیره کلیه بعهده پیمانکار است.....»

مطالب مندرج بالا را معمولاً تحت عنوان: «مواد و مصالحی که بطور قطع یا موقت وازده میشود» ذکر مینمایند.

۵- پیش پرداخت - «در موقع عقد پیمان در مقابل دریافت تضمین یکی از بانکهای مورد قبول وزارت معادل مبلغ مصرحه در پیمان بنام پیش قسط پیمانکار پرداخت میشود..... پیمانکار تعهد میکند که پیش قسط دریافتی را صرفاً بمصرف پیشرفت کارهای مورد پیمان برساند».

۶- نقشه‌ها و طرحها - «نقشه‌ها و طرحها و اسناد فنی لازم جهت اجرای کارهای مورد پیمان بتدریج از طرف اداره تهیه و یک نسخه از هر یک رایگان پیمانکار داده میشود.....»

در صورتیکه طبق مقررات پیمان قسمتی از عملیات نقشه برداری و تهیه نقشه‌های

مربوط بعهدۀ پیمانکار محول شده باشد پیمانکار موظف خواهد بود نقشه برداری و تنظیم نقشه‌ها را بر طبق شرایط دفتر مشخصات فنی و فهرست بها در ظرف مدت مقرر انجام و با اداره تسلیم نماید .

نقشه‌هایی که بوسیله پیمانکار تنظیم و تهیه شده است پس از بررسی مورد تصویب اداره واقع و برای اجرا پیمانکار داده میشود .
..... الخ

بعقیده ما چون نقشه‌ها و طرح‌های کار در پیمان ذکر میشود قید آن در دفتر شرایط همگانی مورد نداشته و زائد است و اینکه در این بند گفته شده :

..... پیمانکار موظف خواهد بود نقشه برداری و تنظیم نقشه‌ها را بر طبق شرایط دفتر مشخصات فنی و فهرست بها در ظرف مدت مقرر انجام و با اداره تسلیم نماید . کلیه تعهدات پیمانکار خواه مربوط بنقشه برداری باشد یا راجع بانجام کارها یا هر موضوع دیگر همین حالت را دارد یعنی باید طبق شرط‌های مندرج در دفترهای مشخصات و در ظرف مدت مقرر انجام گیرد و این امر کلی جزء تعهدات اصلی پیمانکار بوده و در جای خود تحت عنوانی از قبیل «تعهدات پیمانکار» یا «انجام کارهای مورد پیمان» ذکر میشود و لازم نیست در هر مورد تکرار شود چنانکه در همین دفتر شرایط همگانی مورد بحث در بندهفتم که ذیلاً شرح داده میشود تحت عنوان مدت انجام کار ذکر شده است .

۷- مدت انجام کار - خسارت دیر کرد - «پیمانکار تعهد مینماید که در ظرف

مدت ده روز پس از ابلاغ کتبی اداره و پس از آنکه مهندس ناظر با و معرفی گردید بیدرنگ بتبیه مصالح و وسائل لازم جهت اجرا و انجام عملیات مبادرت نماید.

پیمانکار باید ماشین آلات و افزار مورد نیاز را با سرعت و وقت فراهم نموده و آنها را بکار گاهها حمل نماید .»

چنانکه ملاحظه میشود مطلب بالا بخصوص قسمت آخر در بند چهارم ذکر شده زیرا در فقره الف آن میگوید :

..... همچنین اتخاذ هر گونه تدابیر لازم جهت احتراز از وقوع تأخیری در این امر با پیمانکار خواهد بود .»

بنابر این انتقادی که سابقاً نسبت ببند چهارم کردیم موجه بنظر میرسد چنانکه جای مقداری از مطالب آن بند راجع بمدت انجام کار است که در اینجا ذکر شده است.

قسمتهای قابل توجه در این بند از این قرار است :

« پیمانکار متعهد میگردد که کلیه کارها را در ظرف مدت معینه در پیمان با تمام رساند چنانچه پیمانکار بنا بععلتی که ناشی از قوه قاهره نباشد کارهای موضوع پیمان را در مدت مقرر با تمام نرساند وزارت حق دارد غرامتی بمیزان معینه در پیمان بنام جریمه دیر کرد از او دریافت دارد .

..... پیمانکار باید منتهی در ظرف مدت پانزده روز پس از دریافت ابلاغ شروع بکار بر نامه عملیات خود را که شامل اطلاعات پائین باشد تهیه و با اداره تسلیم نماید :

الف - نوع و تعداد ماشین آلات و افزار و تاسیسات مورد احتیاج .

ب - نوع و مقدار مصالح لازم از قبیل، سیمان و قیر و مواد سوزا و آهن گرد و چوب و غیره .

ج - تعداد کارگران و اسناد کار از هر قبیل ناظرها و مهندسان و مأموران فنی و غیره .
د - سیر پیشرفت کارها در هر ماه که باید شامل نوع و مقدار و محل انجام عملیات باشد؛ برنامه مزبور پس از رسیدگی بتصویب اداره رسیده و برای اجرا به پیمانکار ابلاغ میگردد .

..... خلاصه بصری اینکه پیمان با مضای پیمانکار رسیده چنین تلقی خواهد شد که پیمانکار مدت مقرر جهت انجام و اتمام عملیات را با در نظر گرفتن (۱) کلیه خصوصیات محلی و اشکالات احتمالی آن پذیرفته است .

هر گاه بعلمتی که ناشی از قوه قاهره (فرس ماژر) میباشد پیمانکار پیش از پانزده روز کارها را متوقف سازد و یا اینکه تأخیری در کارها روی دهد و یا بر حسب تشخیص اداره محرز گردید که پیمانکار قادر نیست کارهای مورد پیمان را در مدت معینه با تمام رساند

۱- « با در نظر گرفتن » ترکیبی است عجیب و نادرست و نازیبا مرکب از چهار کلمه و بجای آن بر حسب مورد میتوان « با ملاحظه » « با رعایت » « با توجه » و امثال آن بکار برد که فقط از دو کلمه مرکب و استعمال آن درست میباشد . چون ما در اینجا نقل مطالب مینمائیم عین آنرا ذکر کردیم و برای رساندن همین مطلب در کتابها یا نوشته های اروپائی پس از متن ذکر شده کلمه (sic) را که در لاتین بمعنی « چنین » است میگذارند یعنی عین کلمه یا عبارت منقول .

وزارت حق دارد طبق بند بیستم این دفتر پیمان را فسخ نموده و بقیه کارها را به برینحوی که صلاح و مقتضی بداند بهزینه و مسؤلیت پیمانکار پیمان رسانده .

۸- بهای کارهای مورد پیمان - قسمتهای قابل ذکر در این بند از اینقرار است:

..... قیمتتهای معینه شامل هزینههایی است که در موارد (زیر) (۱)

تشریح میشود :

الف - بهای کلیه مصالح مورد نیاز و هزینه حمل و نقل آنها پیای کار و همچنین دستمزد کارگران و متخصصین .

ب - هزینه تدارکات و ماشین آلات و افزارهای مورد لزوم و کرایه حمل و نقل آنها پیای کار .

ج - مخارج مجموع عملیاتی که انجام آنها برای ایفای تعهدات موضوع پیمان لازم و ضروری است .

د - پرداخت کلیه مالیاتها و رسوم و عوارض دولتی و شهرداری و عسور و بهره مالکانه و غیره .

ه - هزینه کارهای فرعی از قبیل ساختمان منازل موقت جهت کارگران و انبارداری مصالح و تهیه آب مشروب و کار شبانه و نگهداری کارگاهها و کارهای متفرقه دیگر از این قبیل .

و - هزینه حفاظت مصالح و تدارکات و ماشین آلات و همچنین تعمیر و نگهداری راههای فرعی حوزه عملیات .....

هر گاه در طی انجام کار قوانین جدیدی وضع شود که در عملیات پیمانکار مؤثر واقع گشته و در میزان مالیاتهای جاری در حین استفاده پیمان اضافه یا نقصانی حاصل شود وزارت مابه التفاوت را بحساب پیمانکار منظور خواهد نمود .

بهای کارهای موضوع پیمان ممکن است بطور مقطوع و یا بر اساس فهرست بها تعیین شود و نیز ممکن است که بهای بعضی از کارها بطور مقطوع و قیمت بقیه عملیات موضوع پیمان بمأخذ فهرست بها تعیین گردد .

۹- تنظیم صورت کار کردهای موقت ماهانه - کسور وجه الضمان - مقدار

و نوع کلیه کارهایی که از ابتدای شروع بکار تا قبل از آخرین ماه انجام یافته است توسط

۱- بجای (زیر) باید پائین یا ذیل استعمال شود .

مهندس ناظر با حضور پیمانکار یا نماینده مختار او بر روی نمونه‌های رسمی تنظیم و ارزش آنها بر طبق قیمت‌های معینه در فهرست بها تعیین میگردد هر گاه جوهی که بموجب صورت کار کردهای موقت قبلی پرداخت شده از آن کسر شود صورت کار کرد موقت آن ماه بدست میآید. از صورت کار کرد مزبور مبالغی دیگر کسر میشود مانند هزینه بهداری و مالیات بر درآمد و عوارض گوناگون و غیره لیکن از همه مهمتر در صدبابت وجه الضمان و اقساط پیش پرداخت طبق پیمان میباشد.

بهای صورت کار کردهای موقت که بترتیب بالاتر تنظیم میشود پس از رسیدگی و وضع کسور منتهی در ظرف مدت یکماه پیمانکار پرداخت میگردد. کسوری که بعنوان وجه الضمان از صورت کار کردهای موقت برداشت میشود وثیقه‌ایست که بوسیله آن وزارت بتواند در ظرف دوره تضمین پیمانکار را ملزم با اجرای تعهدات بنماید.

۱۰- صورت کار کرد قطعی - واریز حساب - پس از آنکه کارهای مورد پیمان

انجام یافت صورت مجلس تحویل موقت بتصویب وزارت میرسد آنگاه مهندس ناظر با حضور پیمانکار یا نماینده مختار او طبق نقشه‌ها و طرح‌های مصوبه و کلیه صورت مجلسها و اسنادی که در حین انجام کار تنظیم شده بتزئیه صورت کار کرد قطعی و محاسبه کلیه کارهای انجام یافته خواهد پرداخت. صورت کار کرد قطعی مأخذ واریز قطعی حساب میباشد و برای رسیدگی و امضاء پیمانکار تسلیم میگردد تا اگر اعتراضی داشته باشد در ظرف مدت بیست روز کتبا با اداره اعلام نماید.

بعد از امضای صورت کار کرد قطعی بوسیله پیمانکار مهندس ناظر دو نسخه از آنرا با جمع نقشه‌ها و صورت مجلسها و دفترچه روز و سایر مدارک وابسته بآن جهت رسیدگی با اداره تسایم میکند. صورت کار کرد قطعی منتهی در ظرف مدت چهار ماه بوسیله اداره رسیدگی و بر طبق آن بوازیز قطعی حساب پیمانکار مبادرت خواهد شد.

۱۱- تحویل موقت - پس از آنکه کارهای مورد پیمان بپایان رسید نظارت باید

کتبا گواهی دهد که کارهای انجام یافته قابل استفاده میباشد و هر گاه نواقصی در کار باشد میزان آن از پنج درصد تجاوز نمی نماید آنگاه پیشنهاد اداره و تصویب مقام وزارت کمیسیون

تحويل مرکب از نماینده اداره و نماینده فنی اداره بازرسی کل و ناظر مالی اداره و مهندس ناظر و اشخاص دیگری که شرکت آنها در کمیسیون لازم تشخیص داده شود تحت ریاست یکی از اعضاء آن تشکیل خواهد یافت .

پیمانکاری یا نماینده مختار او بنا باخطار قبلی باید در موقع تحويل موقت حضور یابد و در غیر این صورت در غیاب او کمیسیون بکار خود ادامه میدهد و بتحويل موقت عملیات اقدام مینماید .

هر يك از اعضاء کمیسیون میتواند بدفتر چه نظارت که روز بروز توسط مهندس ناظر تنظیم شده و حاوی کلیه عملیات پیمانکار بترتیب تاریخ انجام آن و مقدار مصالح وارده و مصرف شده و نوع و تعداد ماشین آلاتی که بکار رفته و همچنین سایر توضیحات لازم میباشد مراجعه نماید .

پیمانکار موظف است در هر نقطه که کمیسیون تحويل موقت صلاح و مقتضی بداند بمنظور رسیدگی بقسمتهای غیر مرئی اقدام بکمانه زنی کند هزینه کمانه زنی و اعاده فوری وضع اولیه بعهده پیمانکار خواهد بود .

کمیسیون تحويل موقت عملیات انجام شده را با طرحها و نقشه ها و شرایط فنی و مقررات پیمان و ضوابط آن مطابقت میکند و راجع بمدت انجام کار و تأخیرات احتمالی که ممکن است روی داده باشد نیز رسیدگی مینماید . صورت مجلس تحويل موقت باید متضمن نکات پائین باشد (۱) :

الف - نحوه رسیدگی بدفتر چه نظارت که توسط مهندس ناظر تنظیم شده و اظهار نظر صریح راجع بعمل و ترتیب نظارت .

ب - تصدیق باینکه کارهای مورد تحويل بر طبق نقشه های مصوبه و مقررات پیمان انجام شده است یا نه و در صورت اقتضا ذکر نوع و مقدار کارهایی که اصولاً قابل تحويل نمیشد .

ج - تصریح این نکته که کارهای موضوع پیمان در ظرف مدت معینه با تمام رسیده و یا آنکه پیمانکار در انجام تعهدات خود تأخیر کرده است . تعداد ایام تأخیر و جریمه ای که

۱- موضوع «تحويل موقت» چون از جمله مهمترین قسمتهای دفتر شرایط همگانی میباشد در اینجا ما بتفصیل بیان کردیم و بجز بعضی اختصارات و حذف برخی جمله ها و قسمتهای غیر لازم تقریباً تمام آنچه در «دفترچه شرایط کلی» مندرج است ذکر نمودیم .

بر طبق مقررات پیمان پیمانکار تعلق میگیرد باید ذکر و گواهی شود .

د - تعیین نوع و مقدار نواقص کارهای مورد تحویل و بر آورد هزینه رفع نواقص

ه - انتخاب مأمور یا مأمورانی که باید رفع نواقص را بازدید و گواهی نمایند و

تعیین مهلتی جهت رفع نواقص .

و - رسیدگی و قضاوت در دعاوی مقاطعه کار .

بطور کلی پیمانکار هر گونه اختلاف و دعاوی دارد باید قبلاً و یا در حین تقاضای

تحویل موقت کتباً ابراز نماید تا مورد رسیدگی قرار گیرد و الا پس از تحویل موقت و

امضای صورت مجلس مربوط هیچگونه ادعائی از طرف پیمانکار مسموع و پذیرفته

نخواهد بود .

نظرهای کمیسیون تحویل موقت نسبت بدعاوی مقاطعه کار فقط پس از تصویب مقام

وزارت بمورد اجرا گذارده خواهد شد .

پس از آنکه نواقص و معایب مندرج در صورت مجلس تحویل موقت از هر حیث

مرتفع گردید صورت مجلسی مبنی بر تأیید موضوع بامضای مأمور نامبرده و پیمانکار تنظیم

و برای اداره ارسال خواهد شد .

صورت مجلس تحویل موقت و صورت مجلس رفع نواقص که مکمل آنست برای

تصویب وزارت ارسال و در صورت تصویب تحویل موقت کارهای موضوع پیمان از

تاریخی انجام یافته تلقی خواهد شد که صورت مجلس رفع نواقص تنظیم شده است

لیکن تاریخ شروع دوره تضمین مندرج در بند دوازدهم این دفتر چه و استرداد تضمین

حسن انجام تعهد موضوع بند شانزدهم خواهد بود .

چنانچه پیمانکار در ظرف مدت مقرر نواقص و معایب را مرتفع ننمود وزارت حق

دارد بهر نحوی که صلاح و مقتضی بداند بهزینه و مسؤلیت پیمانکار نواقص را مرتفع نماید

و در این صورت هزینه رفع نواقص بر طبق صورت حساب وزارت از بستانکاری مسلم پیمانکار

و یا از تضمین حسن انجام تعهد برداشت خواهد شد و هیچگونه اعتراض از طرف پیمانکار

پذیرفته نخواهد شد .

۱۴ - دوره تضمین - تحویل قطعی - از تاریخ انجام تحویل موقت تا تاریخی

که در پیمان صریحاً ذکر شده پیمانکار باید کارهای مورد مقاطعه خود را تضمین کند باین معنی

که وی باید تعهد نماید در ظرف دوره تضمین هر نوع تعمیر یا تجدید ساختمانی را که اداره انجام آنرا لازم تشخیص دهد بهزینه خود انجام دهد .

هر گاه تا ده روز پس از اخطار کتبی اداره پیمانکار اقدام بتعمیر و تجدید ساختمان ننمود وزارت مستقیماً بهزینه او عمل مینماید و چنانچه از پرداخت هزینه مزبور استنکاف کرد وزارت حق دارد کلیه هزینه و خسارات وارده را از وجه الضمان او برداشت نماید . هر گاه وجه الضمان کفایت نکرد بقیه را بوسیله مقامات قضائی از دارائی او وصول میکند .

پس از انقضای دوره تضمین بنا بتقاضای کتبی پیمانکار بتحویل قطعی اقدام خواهد شد .

استرداد وجه الضمان و تسلیم مفاصا پیمانکار منوط بآنست که اولاً صورت مجلس تحویل قطعی و صورت مجلس رفع نواقص که مکمل آن میباشد بتصویب وزارت برسد و مسلم گردد که کلیه نواقص و معایب مرتفع گردیده است و ثانیاً حساب پیمانکار بر طبق صورت کار کرد قطعی واریز شده باشد .

دوره تضمین و تعهدات پیمانکار مادامی که عملیات موضوع پیمان تحویل قطعی نشده و صورت مجلس آن بتصویب وزارت نرسیده است برقرار خواهد بود .

۱۳. شعبه بهداری - پرداخت غرامت سوانح - بنظر ما قید این قسمت در دفتر شرایط همگانی زائد است زیرا موضوع بهداشت کارگران و فراهم آوردن موجبات حفاظت آنان در مقابل خطرات و سوانح کار جزء مقررات عمومی و قانون کار است که هر کارفرمایی باید مراعات نماید و پیمانکار در مقابل کارگران خود سمت کارفرمایی دارد؛ از سوی دیگر هر گاه وزارت تأسیساتی از نظر بهداری مینماید یا غرامتی که هنگام وقوع سوانح در مواردی که پیمانکار مسئول نیست میپردازد قید این مراتب در دفترچه همگانی موردی ندارد زیرا دفترچه نامبرده اصولاً برای درج شرایط و قیود مربوط پیمان کار و تعهدات پیمانکار میباشد و ذکر قوانین و مقررات عمومی در آن موردی ندارد .

اما چون قانون کار در کشور ما تا زگی دارد و کارفرمایان هنوز چنانکه باید بدان آشنائی ندارند گنجانیدن قسمتی مربوط به بهداشت و غرامت سوانح در دفتر شرایط همگانی در حال فعلی سودمند بنظر میآید. در هر صورت تحت عنوان بالاتر تعهداتی برای پیمانکار ذکر میشود و از آن جماعه آنچه بیشتر قابل توجه میباشد عبارتست از:

مراعات مقررات و قوانین و نظامات مربوط به بهداشت عمومی در مورد کارگران و تأمین محل سکونت آنان و تهیه آب قابل شرب و نان و خواربار مرغوب مطابق اصول بهداشت و جلوگیری از فروش مشروبات الکلی .

بکارنگماردن کارگران مبتلایان به امراض مسری و آمیزشی - احتیاطهای لازم
برای جلوگیری از اتفاقات سوئی که ممکن است در اثر استعمال ادوات و ابزار کار و مواد آتش گرفتگی (۱) و ماشین آلات و غیره حادث شود .
هرگاه بر اثر غفلت و سهل انگاری یا رعایت نکردن احتیاطهای لازم از طرف پیمانکار سوانحی اتفاق افتد پرداخت غرامت بعهده پیمانکار خواهد بود .

۱۴- ترتیب پرداخت دستمزد کارگران و تأمین خواربار آنها

رعایت قانون کار و بیمه - آنچه راجع بامور مربوط به بهداشت و سوانح کار گفتیم در این قسمت نیز صدق میکند ازینقرار که موضوعهای مربوط بعنوان بالا یعنی ترتیب پرداخت دستمزد کارگران و تأمین خواربار آنها در قانون کار منظور و جزء مقررات عمومی است که کارفرمایان و از جمله پیمانکاران باید بمورد اجرا و عمل گذارند و تنها فایده ذکر این موضوعها در دفترچه شرایط همگانی گوشزد کردن و تأکید مطلب بپیمانکاران میباشد .
از جمله نکات قابل توجه تحت عنوان بالا موضوع کارنامه است که در باب آن چنین ذکر میشود :

«پس از سه یا چهار روز خدمت بهر کارگر اعم از آن که مستقیماً برای پیمانکار کار کند و یا جهت مقاطعه کاران جزء کارنامه‌ای بامضای پیمانکار یا نماینده مجاز مشارالیه که قبلاً با اداره معرفی شده است تسلیم خواهد شد و در آن میزان دستمزد و تاریخ ورود بخدمت کارگروایمی که مزد تأدیه خواهد شد قید میگردد ...
در صورتیکه تغییری در مراتب فوق داده شود پیمانکار باید پیدرنگ کارنامه جدیدی بکارگران داده و تغییراتی را که حاصل شده در آن قید نماید .

هرگاه يك یا چند نفر کارگر یا سرکارگر یا پیمانکار جزء بخواهند ترك کار نمایند پیمانکار باید آنچه را که تا آن تاریخ طلبکارند سریعاً بآنها بپردازد و در صورتیکه ثابت شود که تأدیه مزد بتأخیر میافتد و یا بیک قسمت از حقوق کارگران تخلفی میشود پیمانکار بموجب همین بند اداره اختیار میدهد که مزد معوقه کارگران را مستقیماً بپردازد و مبالغی

(۱) بجای «سوزا» که بیشتر علت نادرست بودن آنرا گفتیم بکار بردیم

را که بدین طریق بعوض پیمانکار پرداخته بانضمام هزینه‌ای که از این اقدام متوجه شده است در اولین پرداخت از بهای صورت کار کرد موقت ماهانه و یا سایر بستنکار بهای مسلم او کسر نماید . . . . .»

در قسمت آخر این بند مذکور است که پیمانکار تعهد مینماید قوانین مربوط بقانون کار و بیمه کارگران و آئین‌نامه‌های وابسته بآن و نیز مقررات بین‌المللی کار را که مورد تصویب دولت شاهنشاهی ایران قرار میگیرد درباره کارگران خود بموقع اجرا گذارد .

۱۵. حفاظت کارگاهها - مأموران انتظامی - از روز تحویل کارگاه پیمانکار تا انجام تحویل موقت نگاهداری و حفاظت تأسیسات و کلیه مصالح و ماشین آلات و افزار و تمام اشیاء و اثاثه موجود در کارگاهها خواه متعلق پیمانکار باشد و خواه متعلق بوزارت با پیمانکار خواهد بود .

پیمانکار تعهد میکند اقدامات احتیاطی جهت حفظ کارگاهها و تأسیسات از خطر سیل و آتش سوزی و سرقت و نیز جلوگیری از معیوب شدن مصالح و سایر اشیاء بعمل آورد .

هر گاه پیمانکار برای حفاظت کارگاهها و کارمندان و کارگران خود محتاج بمأموران انتظامی باشد از طرف وزارت عده کافی مأمور بکارگاهها اعزام میشود و در این صورت پرداخت فوق العاده مأموران مزبور بعهده پیمانکار میباشد .

۱۶. تضمین حسن انجام تعهد - پیمانکار حسن انجام تعهدات و وظایفی را که از مقررات پیمان ناشی میشود تضمین مینماید باین لحاظ هنگام امضای پیمان تضمینی بصورت وجه نقد و یا بصورت ضمانت نامه یکی از بانکهای مورد قبول وزارت با اداره تسلیم خواهد نمود .

مبلغ تضمین که معمولاً در حدود پنج درصد قیمت عملیات خواهد بود در پیمان تصریح میشود چنانچه تضمین بصورت ضمانت نامه بانکی است باید تا تحویل موقت عملیات مورد پیمان معتبر باشد ولی پیمانکار موظف است برای هر مدتی که وزارت صلاح بداند مدت اعتبار ضمانت نامه مزبور را تمدید نماید و چنانچه پیمانکار مدت ضمانت نامه را تا پانزده روز قبل از انقضای اعتبار آن تمدید ننماید . وزارت مجاز است مبلغ ضمانت نامه را از بانک ضامن اخذ و آنرا برسم وثیقه نزد خود نگاهدارد .

تضمین حسن انجام تعهد وقتی پیمانکار مسترد می‌گردد که کارهای موضوع پیمان انجام و تحویل موقت شده باشد .

بهر صورتیکه مقررات پیمان و مندرجات دفتر شرایط جزء یا کلاً توسط پیمانکار بانجام برسد وزارت مبلغ تضمین را بدون اخطار قبلی و یا اجرای تشریفات قضائی بسود خود برداشت خواهد نمود و پیمانکار حق هیچگونه اعتراض نخواهد داشت .

۱۷- استرداد وجه الضمان - وقتی پیمانکار کلیه تعهدات و مسؤلیتهائی را که

بموجب مواد و مقررات پیمان برعهده گرفته است انجام داد و بموجب صورت مجلس تحویل قطعی این امر مشخص و محرز گردید وجه الضمانی که از پیمانکار گرفته شده است مسترد می‌گردد .

۱۸- دعاوی اشخاص ثالث پیمانکار - اصل آنست که وزارت در مقابل دعاوی

اشخاص ثالث علیه پیمانکار مسؤلیتی ندارد و مکلف نیست که از جانب پیمانکار وجهی بهر عنوان که باشد بآنها بپردازد . در عین حال در دفترچه شرایط همگانی قید شده است که وزارت مخیر و از جانب پیمانکار وکیل بلاعزل است که با تشخیص و صلاحدید خود حساب طلبکاران را که ناشی از اجرای پیمان است یا بنحوی مرتباً با موضوع پیمان باشد رسیدگی و در صورت صحت آن بحساب پیمانکار واریز نماید بدون آنکه پیمانکار حق ایراد یا اعتراضی داشته باشد .

۱۹- انتقال پیمان بغیر - اینقسمت حاکی است که پیمانکار میتواند برای انجام

قسمتی از کارهای گوناگون موضوع پیمان با پیمانکاران جزء پیمانهای منعقد نماید و در این صورت باید در پیمان آنها قید نماید که حق ندارند پیمان خود را بدیگری منتقل کنند و باید کارهای مورد تعهد را خودشان انجام دهند . پیمانکار در مقابل وزارت مسؤل عملیات پیمانکاران جزء خود میباشد .

انتقاد - قسمتی از عنوان بالا که ذکر شد معلوم و روشن است لیکن قسمتهای

بعد بخصوص درد و مورد ابهام و تناقض مشاهده میشود از اینقرار:

در جمله بعد گفته شده :

«پیمانکار حق ندارد تمام یا قسمتی از تعهدات و مسؤلیتهائی را که بموجب پیمان

بعهده گرفته است بشخص یا شرکتي مستقیم و یا غیرمستقیم و یا مشارکت جدید بدون اجازه صریح و کتبی وزارت انتقال دهد.

چنانکه ملاحظه میشود جمله مذکور با قسمت بالا وفق نمیدهد در قسمت اول گفته شده که پیمانکار میتواند برای انجام قسمتی از کارهای مختلفه موضوع پیمان با پیمانکاران پیمانهای منعقد نماید . . . . . الخ
و در جمله بعد میگوید :

پیمانکار حق ندارد تمام یا قسمتی از تعهدات و مسئولیتهایی را که بموجب پیمان بعهده گرفته است بشخص یا شرکتي مستقیم یا غیرمستقیم و یا مشارکت جدید بدون اجازه صریح کتبی وزارت انتقال دهد .

برای آنکه بخوبی متوجه ابهام و حتی تعارض و تناقض این دو قسمت شویم باید توجه داشته باشیم که تعهدات و مسئولیتهای در مورد پیمانکاری همواره همراه با انجام کار است و عبارت دیگر کاری را که پیمانکار بحساب وزارت انجام میدهد باید با مراعات تعهدات و مسئولیتهای ناشی از قرارداد باشد و از طرف دیگر تعهدات و قیود و شرایط زمانی ارزش پیدا میکنند که در مورد انجام و اجرای کارهای مورد پیمان بکار بسته شده و مراعات گردد و در حقیقت تعهدات همیشه با انجام کار توأم است و این دو موضوع را نمیتوان از یکدیگر تفکیک نمود؛ با بیانی واضحتر باید بگوئیم در مورد پیمان کارهای عمومی نمیتوان فرض کرد یک نفر تعهدات را برعهده گیرد و یک نفر دیگر کار را انجام دهد .

موضوع اینکه کار مورد پیمان کلاً یا جزئاً توسط پیمانکار اجرا گردد و یا اینکه پیمانکار حق داشته باشد تمام یا قسمتی از کار را بدست دوم واگذار کند مطلب تازه ای نیست و در کشورهای که سوابق ممتد در کارهای همگانی دارند مسأله را حل کرده و جای ابهام در این باب باقی نگذارنده اند چنانکه در کشور فرانسه (بموجب تصویب نامه های میلراند (۱)) واگذاری کارهای عمومی مربوط بدولت بدست دوم از طرف پیمانکار ممنوع است. با اینحال انکار نمیتوان کرد که این موضوع تا حدی نسبی است و بسته باوضاع و احوال کشور مورد نظر میباشد اما آنچه موضوع ایراد و انتقاد است اینست که در هر صورت مطلب باید روشن و صریح در دفترچه شرایط همگانی قید شود و از ذکر جمله های دوپهلوی بخصوص با ابهام و تناقض خودداری بعمل آید .

(۱) Décrets Millerand